

HERINNERINGEN uit de eerste jaren van het Vogeltrekstation

Door Dr. W. H. van Dobben

Gaarne voldoe ik aan het verzoek van de redactie om eens iets te vertellen van hetgeen zij aanduidt als de romantische begintijd van het vogeltrekstation. Toen het „Vogeltrekstation Texel” einde 1930 werd opgericht na een initiatief van de toenmalige burgemeester van het eiland stond men voor een beslissing omtrent de aard van het te verrichten onderzoek.

Terwijl de burgemeester ongetwijfeld iets in de geest van de „Vogelwarte Helgoland” voor ogen zweefde, heeft het bestuur direct gekoerst op een Nederlands centrum voor de bestudering van ornithologische vraagstukken, dus een brede opzet.

Men hoopte echter, dat vestiging op het populaire eiland Texel ertoe zou bijdragen dat er voldoende middelen ter beschikking zouden komen. De zware economische crisis van die tijd heeft er echter wel voor gezorgd dat het daarmee niet erg wilde vlotten. De hoop dat men een bioloog een passende betrekking en huisvesting zou kunnen bieden, ging niet in vervulling. — Wat nu?

Het meest voor de hand lag, om maar aan te knopen bij een mooie traditie die (natuurlijk) begon bij Jac. P. Thijsse en via de „Club van Trekwaarnemers” van Brouwer en Verwey was overgegaan op een wat jongere generatie, veelal NJN-ers uit de begintijd, bijv. in Den Haag het groepje onder de bezielende leiding van Tijmstra. Deze traditie betrof veldwaarnemingen aan trekvogels en het was een goedkope vorm van onderzoek, want men had er geen lab voor nodig met wetenschappelijke ambtenaren, alleen maar enthousiaste liefhebbers met een kijker en een kompas.

De NJN organiseerde in de jaren twintig al landelijke waarnemingscampagnes en hierbij raakte ik via mijn studiegenoot Makkink ook betrokken. In oktober 1929 gingen wij (in overleg met Ten Kate, die de Club van Zuiderzeewaarnemers leidde) een week naar Schokland. De Zuiderzee was nog niet afgesloten, alles was in de oude staat. Een vissersboot zette ons af en wij

kampeerden in de verlaten kerk (nu museum).

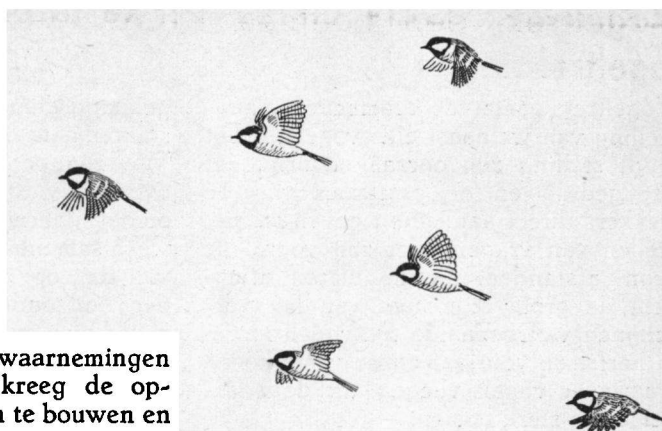
In het najaar 1930 zaten wij 5 weken op Vlieland en ontvingen hiervoor een subsidie van de N.O.V. Dit gebeurde in verband met een door Drost (Helgoland) georganiseerde internationale campagne.

Wij kampeerden in storm en regen in een duinpannetje naast het „Bomenland” (zoals de Vlielanders het Posthuisbos noemen) en toen kwam er op 28 september plotseling een prachtige heldere nacht. Er volgde een invasie van roodstaarten, roodborsten, tapuiten en zanglijsters als ik sindsdien nooit meer heb gezien. Wij fotografeerden op 1 m afstand de roodborst die de vliegen van een Tursiops schedel pikte, die voor de tent op een kistje stond.

Ook zagen wij daar voor het eerst de voor de Wadden typische breed-front-trek van spreeuwen die 's avonds inzet. Op 16 oktober joeg troep na troep door het duin de Noordzee op, de ondergaande zon tegemoet. In het verslag van onze waarnemingen (Ardea 20 p. 45) staat: „naar Texel”. Wij namen toen nog als vanzelfsprekend aan dat de vogels van Vlieland doorgingen naar Texel. Dit beruste op het vooroordeel, dat er een „trekweg” zou zijn van eiland tot eiland. Ik herinner mij nog goed dat wij in alle ernst een kaart van trekwegen raadpleegden, die voorkomt in de dissertatie van H. Duncker (1905) en ontleend is aan het werk van Palmen, dat van 1876 dateert.

Juist in die tijd publiceerde Geyr von Schweppenburg zijn befaamde reeks artikelen in het Journal für Ornithologie over de „Leitlinien”. Het lezen hiervan was voor ons een openbaring en wij stelden ons direct tot doel om Geyrs ideeën te toetsen in Nederland.

Hiermee loop ik echter wat vooruit op de geschiedenis van het Vogeltrekstation. Het bestuur besloot om de beschikbare middelen te besteden aan de organisatie van veldwaarnemingen op Texel. In het najaar van 1931 werd daarmee begonnen; een aantal jonge vogelkenners wisselde elkaar af om een

onafgebroken reeks van waarnemingen te krijgen. Jan Bouma kreeg de opdracht om een vinkenbaan te bouwen en nam daartoe de de Haagse timmerman Tuinenburg mee. De plek waar deze baan verrees (achter het oude Eyerlandse Huis) is allang door de zee verzwolgen.

De mensen werden in staat gesteld om in hotel Van der Kooy te logeren. Velen vonden dat te luxueus en zo heb ik zelf weken gekampeerd bij de vuurtoren, wat mij de prachtige vuurtorennacht van 11/12 oktober bezorgde toen we de *vinken* als appeltjes uit de duindoorns plukten — de enige maal dat ik deze soort ooit als vuurtorenslacht-offer heb gezien.

Inmiddels steeg de behoefte aan een dagelijkse leiding voor het Vogeltrekstation en zo is het ervan gekomen, dat het bestuur Makkink en mij vroeg, geregeld voor het trekstation te werken tegen een vaste vergoeding. Die vergoeding zal ik maar niet noemen ¹⁾, maar de mogelijkheid voor een afgestudeerd bioloog om een normale betrekking te krijgen was destijds zo miniem dat men al blij was als men mocht volontairen. In ieder geval stonden wij niet lang stil bij de financiële kant van de zaak — het enthousiasme voor dit werk gaf direct de doorslag. Wij fietsten en kampeerden en kochten alleen het allernodigste.

Huisvesting in het winterhalfjaar werd ter beschikking gesteld op het Zoologisch Station in Den Helder. Aan de interesse en de vriendschap van de directeur, J. Verwey hebben wij veel te danken.

De band met Texel werd allengs los-

ser; wij organiseerden landelijke waarnemingscampagnes, waaraan soms wel tegen de 100 man deelnamen. De geschikte ochtenden werden de avond tevoren per radio aangekondigd, in verband met het weer. De wijze van werken was ruw, maar er werd voor het eerst enig inzicht verkregen in de verhouding tussen breed-frontrek over het binnenland en de stuwing tegen de kusten.

Wij strekten onze activiteit uit tot de Noordfranse Kanaalkust; speciaal naar Kaap Gris Nez.

In 1936 werd besloten om meer aandacht te besteden aan het ringen van trekvogels. Met hulp van de ervaren vinker Dirk Hoos uit Monster werd de nieuwe vinkenbaan bij het plasje „Alloo” (ten Z van de Koog) ingericht. Het contact met Hoos verschaftte ons toegang tot de schat van ervaring, die de vinkers gedurende generaties over het gedrag van trekvogels hadden verzameld.

Op Texel werden ook nog geregeld de vogeltrekkampen voor studenten georganiseerd. Twee onbewoonbaar verklaarde woningen, w.o. het aardige witte boerderijtje (nu verdwenen) bij het Alloo, dienden als operatiebases. In de Kerstvakantie kwam 'n groep studenten de ingevroren vuurtorenvogels snijden op het Zoologisch Station, waarbij Mörzer Bruyns mij altijd trouw terzijde stond.

Bepaald tot de romantiek hoort ook de tocht die wij met 600 trekspreuwen maakten naar Normandië — het begin

¹⁾ Dat het ook nog over twee man werd verdeeld, was volgens onze eigen wens.

(Lees verder op blz. 68)

Herinneringen uit de eerste jaren

(Vervolg van blz. 67)

van de verplaatsingsproeven die naderhand, dank zij de vliegverbindingen, zulke successen voor het trekstation hebben opgeleverd. Van Heerdt had een auto en wist een aanhangwagen te organiseren. Wij hebben zowat een dag aan de Belgisch-Franse grens gestaan omdat — natuurlijk — de nodige papieren niet op tijd kwamen. Tenslotte werden de *spreuwen* als „gibier vivant” (levend wild) doorgelaten. Bij het lossen waren de dieren niet 100 %, ondanks lijstervoer en paardegehakt. Alles plofte direct neer in de plassen op de weg om te wassen en te poetsen — aan trek werd niet gedacht. Een is er niettemin van een Kanaaleiland, dus uit de verwachte noordelijke richting, teruggemeld.

Inmiddels liep de boerenbevolking te hoop en haalde er de gendarmerie bij. „Ici on cherche plutôt a les détruire” (vrij vertaald: „Hier maken we ze liever kapot”) beet een boer ons toe en dat is lang een gevleugeld woord gebleven. Aan deze expeditie namen ook deel mijn a.s. vrouw en J. Montagne. Op 1 november 1939 zijn de lokvogels van de vinkebaan losgelaten, de boel werd ingepakt en het huisje afgesloten. Ik verliet Texel en Den Helder om een geheel andere werkkring te aanvaarden.

De leiding ging over in handen van Luuk Tinbergen. De benadering van de vraagstukken werd meer bezonken en het trekonderzoek allengs in exacter banen geleid.

De romantische pionierstijd was voorbij.